

تأثیر گسترده «شهر خدا» بر الهیات مسیحی و تاریخ‌نگاری و فلسفه غرب

«شهر خدا» اثر آگوستین قدیس یکی از مهم‌ترین آثار دینی، فلسفی و تاریخی جهان غرب و عالم مسیحیت است که نه تنها در کلام و الهیات کلیسا، بلکه در تاریخ‌نگاری و فلسفه غرب نیز بسیار مؤثر بوده است.

171#« شهر خدا؛ اثر آگوستین قدیس یکی از مهم‌ترین آثار دینی، فلسفی و تاریخی جهان غرب و عالم مسیحیت است که نه تنها در کلام و الهیات کلیسا، بلکه در تاریخ‌نگاری و فلسفه غرب نیز بسیار مؤثر بوده است.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، نشست نقد و بررسی ترجمه کتاب «شهر خدا» اثر آگوستین با حضور حجت‌الاسلام و المسلمین حسین توفیقی (مترجم)، شهرام پازوکی و پیروز سیار، شب گذشته سه‌شنبه 7 آذرماه، با حضور جمعی از علاقه‌مندان حوزه ادیان و عرفان در مرکز فرهنگی شهرکتاب برگزار شد.

در ابتدای این نشست حجت‌الاسلام توفیقی، مترجم این اثر با اشاره به انگیزه نگارش این کتاب از سوی آگوستین عنوان کرد: آگوستین زمانی که شنید گروهی از رومیان، هجوم اقوام ویزیگوت به روم را ناشی از ترك عبادت بتان می‌دانند، 171#« کتاب خدا؛ را طی سال‌های 413 تا 426 میلادی در پاسخ به شبهه‌افکنی اینان نگاشت. این اثر در 22 بخش یا کتاب تألیف یافته است: در پنج کتاب نخست وی عنوان می‌کند که بت پرستی تأثیری در منافع دنیوی آدمیان ندارد و در پنج کتاب دوم تأکید می‌کند که بت پرستی برای جهان آینده و پس از مرگ نیز فایده‌ای ندارد.

وی افزود: وی در 12 کتاب بعدی از «شهر خدا» سخن می‌گوید؛ شهری که ساکنانش مؤمنان و پادشاه آن مسیح است که انجمنی نامرئی دارند. آگوستین در بخش‌های 11 تا 14 «شهر خدا» از آدم و حوا و نوح و ابراهیم و... سخن گفته و در چهار بخش دوم به بیان ویژگی‌های شهر خدا از زمان مسیح تا زمان حال پرداخته و در چهار بخش آخر نیز درباره مختصات شهر خدا در آخرت تا رؤیت خداوند سخن گفته است.

عضو هیئت علمی دانشگاه ادیان و مذاهب در بخشی از سخنان خود عنوان کرد: از منظر آگوستین دنیا دار فانی است و از همین روی نمی‌تواند شهر خدا باشد و مؤمنان تا مادامی از قوانین شهر زمینی و نهادهای آن اطاعت می‌کنند که برای دین آنان مضر نباشد. آگوستین نخستین کسی بود که به طور جدی کوشید تا فلسفه را در مسیحیت وارد کند و قبل از وی فلسفه جایی در مسیحیت نداشت.

وی با اشاره به این‌که آگوستین نخستین کسی است که تعبیر «شهر خدا» را به کار برده است، گفت: با وجود ضعف‌هایی چون اعتقاد به تثلیث و خرافاتی مانند سمندر و... که در کتاب «شهر خدا» به چشم می‌خورد، نبوغ آگوستین در وارد کردن برخی از مسائل فلسفی از جمله مسئله عدمی بودن شر (به پیروی از افلوپین) و تأویلاتی درباره برخی از مسائل مذهبی موجود در کتاب مقدس چشمگیر است.

در بخش دیگری از این نشست شهرام پازوکی، عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران به بیان نکاتی درباره سنت آگوستین و آثار وی پرداخت و اظهار کرد: آثار آگوستین علاوه بر بعد ادبی، از حیث تاریخ الهیات مسیحی حائز اهمیت هستند؛ آگوستین مؤسس الهیات مسیحی و اولین کسی است که نسبتی بین عقل و ایمان برقرار کرده است.

فتح‌الله مجتبابی:

آگوستین در این کتاب جامعه انسانی را در دو حوزه یا دو قلمرو جداگانه و متضاد می‌بیند: در شهر خدا، که کلیسای کاتولیک یا مجموعه مومنان عالم مسیحیت است، و در شهر زمینی که دستخوش ظلم و فساد و گناه و تباهی است. شهر خدا قلمرو پاکان و فرشتگان است و شهر زمینی محکوم احکام نیروهای اهریمنی است

وی ادامه داد: «ایمان می‌آورم تا بفهمم»؛ تنها یک شعار نیست، بلکه متن و اصل تفکر آگوستین است و وی با همین اصل توانسته است تا الهیات مسیحی را تأسیس کند. آگوستین از تأثیرگذارترین متألهان مغرب‌زمین بر الهیات مسیحی و تکوین این الهیات است، چنان‌که در دوران بعد آرای وی را ملاک سنت و بدعت در مسیحیت قلمداد می‌کنند.

پازوکی در ادامه سخنان خود به بیان مطالبی درباره کتاب «شهر خدا» از آگوستین پرداخت و اظهار کرد: این اثر گونه‌ای الهیات سیاسی یا سیاست الهی را مطرح کرده و از حیث فلسفه سیاسی (البته در معنای قدیم آن) حائز اهمیت است. مسیحیت دینی

فردی است و امکان فکر مدنی در آن بسیار کم است و از این حیث، اولین کتابی که اندیشه سیاسی را در معنای مدینه و جماعت مسیحی طرح کرده، همین #171؛ شهر خدا؛ آگوستین است.

این محقق و پژوهشگر برجسته با استناد به شواهدی از عهد جدید گفت: در مسیحیت نظام ملك از نظام ملكوت و امر دین از امر دنیا تفکیك شده است. این نکته در #171؛ شهر خدا؛ آگوستین نیز جلوه‌گر شده است. آگوستین #171؛ شهر خدا؛ را در مقام دفاع از مسیحیت نوشت و همان‌گونه که با اصل #171؛ ایمان می‌آورم تا بفهمم؛ الهیات مسیحی را تأسیس کرد، در #171؛ شهر خدا؛ نیز توانست نسبتی بین زمین و آسمان و ملك و ملكوت برقرار کند.

وی در بخش دیگری از سخنان خود عنوان کرد: یکی از تفاوت‌های عمده شهر خدا با شهر زمینی آن است که ساکنان شهر خدا در ملكوت الهی به سکونت و آرامش کامل می‌رسند. شهر آسمانی #171؛ دار السلام؛ است و جایی است که مؤمنان در آن شهر به سلام و آرامش می‌رسند. می‌توان گفت که کلیدی‌ترین مفاهیم موجود در کتاب #171؛ شهر خدا؛ همین سکونت و آرامشی است که شهر خدا قرار است بدان تحقق بخشد.

پازوکی تصریح کرد: از منظر آگوستین #171؛ شهر خدا؛ يك ساکن حقیقی بیشتر ندارد و او همان عیسی است و دیگران به نسبت نزدیکی با او در آن شهر سکونت دارند. آگوستین برای این شهر محدوده جغرافیایی مشخص نکرده است (مانند افلاطون در شهر زیبا و فارابی در مدینه فاضله)؛ این شهر بیرون از زمان و مکان است و در عین حال در زمان و مکان نیز وجود دارد.

پازوکی اضافه کرد: آگوستین اورشلیم و کلیسای کاتولیک را از جمله نمونه‌های شهرهای آسمانی و بابل را نمونه شهر زمینی می‌داند؛ از اولین سکنه‌های شهر آسمانی هابیل و از اولین نمونه‌های شهر زمینی قابیل است. آگوستین تنها ساکن حقیقی شهر آسمانی را عیسی می‌داند؛ همان انسان کاملی که در تعابیر افلاطون، فارابی و سهروردی از او با عنوان حکیم حاکم یاد شده است.

شهرام پازوکی:

از منظر آگوستین #171؛ شهر خدا؛ يك ساکن حقیقی بیشتر ندارد و او همان عیسی است و دیگران به نسبت نزدیکی با او در آن شهر سکونت دارند. آگوستین برای این شهر محدوده جغرافیایی مشخص نکرده است (مانند افلاطون در شهر زیبا و فارابی در مدینه فاضله)؛ این شهر بیرون از زمان و مکان است و در عین حال در زمان و مکان نیز وجود دارد.

عضو هیئت علمی موسسه حکمت و فلسفه ایران در بخش دیگری از سخنان خود تصریح کرد: آگوستین سخن دقیقی درباره زمان دارد و جزء اولین فلاسفه غربی است که معتقد به زمان انفسی است که تفسیری از آن در کانت نیز دیده می‌شود. می‌توان گفت که شهر خدا در زمان انفسی (از ازل تا ابد) و شهر زمینی در زمان آفاقی تحقق دارد.

در ادامه این نشست پیروز سیار، پژوهشگر و مترجم، به ارائه سخنانی درباره آگوستین قدیس و آرای وی کتاب #171؛ شهر خدا؛ پرداخت و با اشاره به این که آگوستین یکی از 35 حکیم کلیسا و یکی از برجسته‌ترین چهره‌های مغرب‌زمین است که نقش مهمی در استمرار و تثبیت مسیحیت در دنیای غرب داشته، به مطالبی درباره سابقه شکل گرفتن مفهوم دو شهر زمینی و آسمانی در اندیشه آگوستین پرداخت.

در این نشست قرار بود که فتح‌الله مجتبابی، استاد برجسته ادیان و عرفان نیز به ارائه سخن بپردازد که به دلایلی موفق به حضور در این نشست نشد، اما نوشتار خود را شامل مطالبی درباره شخصیت آگوستین و کتاب #171؛ شهر خدا؛ ارسال کرده بود. در بخشی از مقاله مجتبابی آمده است: #171؛ شهر خدا؛ یکی از مهم‌ترین آثار فکری عالم مسیحیت است و نه تنها در کلام و الهیات کلیسا، بلکه در تاریخ‌نگاری و فلسفه غرب نیز بسیار مؤثر بوده است.

انگیزه تألیف شهر خدا، آشفتگی‌ها و فساد بود که در پی سقوط امپراتوری روم پدید آمده بود و پاسخ به کسانی که رواج مسیحیت را علت آن می‌پنداشتند. این کتاب که آگوستین نزدیک به پانزده سال از عمر خود را صرف نگارش آن کرد، در تحکیم اعتبار و حقانیت مسیحیت در برابر ادیان دیگری که در امپراتوری روم رواج داشتند، سهم بسیار بزرگی داشت و نزدیک به ده قرن، تا زمان انتشار آثار توماس آکویناس، حیات فکری و اعتقادی کلیسای کاتولیک را زیر سیطره خود گرفته بود.

آگوستین در این کتاب جامعه انسانی را در دو حوزه یا دو قلمرو جداگانه و متضاد می‌بیند: در شهر خدا، که کلیسای کاتولیک یا مجموعه مومنان عالم مسیحیت است، و در شهر زمینی که دستخوش ظلم و فساد و گناه و تباهی است. شهر خدا قلمرو پاکان و فرشتگان است و شهر زمینی محکوم احکام نیروهای اهریمنی است و تاریخ جهان، جریانی است غایت‌گرا و استکمالی در جهت تحقق ملكوت الهی و شهر خدا در روی زمین.

این ثنویت یا دوگانه‌پنداری دو شهر نیک و بد یا آسمانی و زمینی که در این کتاب مطرح است، دوگانه‌پنداری مانویت ایرانی را به خاطر می‌آورد که در آن شهر نور یا روشن شهر آسمانی در برابر ظلمت ظلم و فساد اهریمنی بر روی زمین قرار دارد، و در پایان کار، با پیروزی نور بر ظلمت، روشن شهر الهی سراسر جهان را فراخواهد گرفت؛

در بخش دیگری از نوشتار مجتبابی آمده است: «171؛ من ترجمه «؛ شهر خدا؛ را هنوز ندیده‌ام و نمی‌دانم که از زبان اصلی یعنی لاتینی به فارسی درآمده و یا از روی ترجمه‌های معتبر غربی نقل شده است. به هر حال امیدوارم که موجب آزرده‌گی روح آگوستین در عالم دیگر نشده و خواب آرام او را آشفته نکرده باشد. باید از مترجم کتاب که بی‌شک زمانی دراز رنج این کار را تحمل کرده و ترجمه یکی از مهم‌ترین آثار دینی و فلسفی و تاریخی جهان غرب را به سرمایه‌های فرهنگی ما افزوده است، سپاسگزار بود؛».